

8
PÕLLUMAJANDUSLIKKE
NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

REIN KAUR

NOORKARJA
LAAGRIVIISILINE
KASVATAMINE

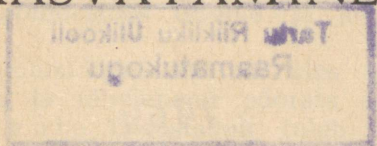
A-17909
8

Duplum

PÕLLUMAJANDUSLIKKE NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

REIN KAUR

NOORKARJA
LAAGRIVIISILINE
KASVATAMINE

RK

POLIITILINE KIRJANDUS
TALLINN 1949

✓

RAAMATUKOGU KIRJANDUSKOLLEKTIV

REIN KALLA

NOORKARJA

LAAGRIVITSIKID

KASVAMINE 2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
4964

200

RAAMATUKOGU KIRJANDUSKOLLEKTIV

Sissejuhatuseks

NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja UK(b)P Keskkomitee määrus „Kolhooside ja sovhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaan (1949—1951)“ ja Eestimaa K(b)P Keskkomitee III pleenumi otsus 2. juunist 1949. a., mis käsitleb selle määruse täitmise abinõusid Eesti NSV kolhoosides ja sovhoosides, panevad kindla ja kaugeleulatuva aluse meie arenevale ühisloomakasvatusele.

Partei ja valitsuse nimetatud määruse ja otsuse ellurakendamine ja täitmine suunavad loomakasvatuse meie sovhoosides ja kolhoosides tervele ja jõulisele arengu- teele.

Sotsialistlikku ühisloomakasvatust üles ehitades tuleb eriline hoolitsus ja tähelepanu pöörata noorkarjale — karja tulevikule. Otsustavalt tuleb võidelda selle eest, et igast sündivast ja kasvavast noorloomast areneks terve ja kõrgeväärtuslik toodanguloom — parem kui olid tema eellased. Noorkarja kohese õigevõimulise pidamise ja üleskasvatamise rakendamisega kindlustame juba algusest peale ja kõige lähemas tulevikus meie noorte kolhooside ühiskarjade massilise arvulise suurenemise ning kvaliteet- dilise paranemise — kindlustame paremate ja kõrgema produktiivsusega loomade saa- mise kui need, mis me äsja olemekaasa too- nud üksiktalumajapidamistest kolhoos- side ühiskarjadesse.

Selleks tuleb rakendada viivitamatult kõik teaduse saa- vutused ja praktika kogemused meie igapäevases looma- kasvatusalases töös ja tegevuses, mis tagab ka kindla edu ja soovitud tulemused.

Käesoleva brošüüri ülesandeks on tutvustada meie kol-

hoosidele ja sovhoosidele meie oludes üht uut ja novaa-
torlikku noorkarja kasvatamise meetodit, mis NSV Liidu
teistes vennasvabariikides täielist tunnustust on võitnud ja
kaasa aidata, et see leiaks ka Eesti NSV karjapidamises
kohest ning laialdast rakendamist.

1. Noorkarja laagriiviisilise kasvatamise tähtsus

Mitsuurinliku aretusõpetuse rakendamise üks tähtsamaid
võtteid on noore organismi allutamine vastavaile välistin-
gimuste mõjutustele, mis omab suurimat tähtsust ning aval-
dab kõige tugevamat mõju organismi arenemise ja kujune-
mise käigus. Noor organism, olles paindlikum ja vastu-
võtlikum igasugustele mõjustustele, mis tulevad teda ümb-
ritsevast keskkonnast ja olustikust, kujuneb suurimal mää-
ral nende mõjustuste iseloomule vastavalt. Need mõjustu-
sed võivad olla kas toitelised, tervishoiulised-hügieenilised,
harjutuslikud või isegi looma iseloomu ja temperamenti
kujundavad.

Näiteks nõrgalt toidetud ja halvasti peetud, noores eas
arenemises ja kasvus seisumajäänud noorloomast ei arene
kunagi suurt ega täie toodanguvõimega looma. Ka kõige
tavalisemad eeldused suure toodangu andmiseks, nagu hea
tervis, tugev konstitutsioon, ruumikad ja terved siseelun-
did, suur eluskaal jne. ei arene temal kunagi täielikult
välja — rääkimata nende eelduste parandamisest tema
järglastele. Ebatervishoidlikes ning ebahügieenilistes olu-
des kasvanud ja haigustest kurnatud noorest loomast ei
arene vanemas eas enam tervisliku ja tugeva konstitutsi-
ooniga looma. Ka looma temperamenti ja iseloomuomadusi
võib vastava kasvatus ja kohtlemisega noores eas mõjus-
tada ning juurutada, mida hiljem vanemas eas on juba
raskem muuta. Hoolimatu ja ebasõbralik käitumine looma-
dega kutsub neis esile halbu voomasid ja kaotab usalduse
inimese vastu.

Seevastu aga saame noorloomade tugeva söötmise, hästi
korraldatud hooldamistingimuste, tervishoidlikkude olude
ja vastavate harjutuste ning temperamendi kujundamise

teatud võtete rakendamisega kasvatada kõrge tootmisvõimega, terveid, tugevaid, taltsaid ja rahulikke koduloomi.

Võiks öelda nii, et halvasti peetud noorloomadest kasvavad halva ja järjest halveneva produktiivsusega loomad, keskpäraselt peetuist keskpärased, hästi peetuist head ja järjekindlalt paremini peetud noorloomadest arenevad ikka järjekindlalt paremad toodanguloomad.

Noorloomade rikkalik ja õigeviisiline söötmine koos eeskujulikult korraldatud pidamisoludega on mitšuurinliku aretusõpetuse üks põhialuseid. Tugeva söötmise ja hea hooldamisega püüame saavutada seda, et noorloomas kõik tema omadused areneksid kõrgele tootmisele vastavaks. Kõrge toodang eeldab aga esmajoones terviklikku ja vastupidavat looma organismi ehitust ja konstitutsiooni ning kõikide organite häireteta, rangelt kooskõlastatud füsioloogilisi kui ka füüsilisi elutalitusi.

Tervete ja tugevate loomade saamiseks ja aretamiseks tuleb juba noorloomade kasvatust suunata õigesti ning kasutada kõiki võimalikke abinõusid ja vahendeid selle tähtsa ülesande teostamisel.

Edasi sammuv aeg esitab loomakasvatusele järjest uusi ja suuremaid ülesandeid, mis omakorda sunnib meid leidma ja tarvitusele võtma vastavaid abinõusid, et kindlustada järjest tõusuteed sammuv progresseeruv loomakasvatuse areng.

Meie maa sotsiaalne ümberkorraldus ja kolhoosikord loovad kõik eeldused selleks, et järjest paremini peetud loomadest areneksid ikka järjekindlalt paremad loomad.

Välistegurite soodsa, tervistava mõju ärakasutamiseks ja mitšuurinlike aretusmeetodite rakendamiseks noorkarjakasvatuses on Nõukogude Liidu teiste vennasvabariikide zootehnilises praktikas juba aastaid tagasi ulatuslikult läbi viidud noorkarja suvine laagriviisiline kasvatamine. Meil, Eesti NSV-s, on aga noorkarja laagriviisiline kasvatamine uudseks ja üldiselt veel vähe levinud noorkarja kasvatamise meetodiks, mis vajab aga kiiret ning otsustavat laiendamist, täiustamist ja juurutamist. Üksikud eesrindlikud sovhoosid ja kolhoosid, nagu Triigi, Udeva ja Uusna sovhoosid, Tammsaare nimeline kolhoos Laeva vallas jt. on

hakanud noorkarja suvist laagriiviisilist kasvatamist edukalt rakendama. Näiteks peeti Uusnas 1948. a. suvekuudel — juuni-juuli-august-september — noori 2 kuni 6 kuu vanuseid vasikaid edukalt neile ettenähtud väikestes koplites väljaspool lautasid ööd-päevad läbi. Vasikad kasvasid jõuliselt ja hästi, ilma et oleks olnud mingisuguseid tervisehäireid ja saavutasid keskmiselt 674—876 g juurdekasvu ööpäevas. Uksikjuhtudel tõusis juurdekasv kuni 1000 g. Söötmissiisina oli rakendatud kõikide söötade käestsöötmine, sealhulgas ka haljassöödad etteniidetult, sest puudusid sellekohased kultuurkoplid noorloomadele. Vanem noorkari peeti terve suve läbi looduslikes karjakopleis, saavutades keskmise juurdekasvu kuni 600 g ööpäevas.

Triigi sovhoosis Virumaal on rajatud vasikatele nägusad ja otstarbele kõigiti vastavad eeskujulikult sisustatud suvelaagrid (vt. joonis 1).

Juba 1949. aasta — laagriiviisilise kasvatamise meetodi rakendamise aasta — suvi näitab selle meetodi kasulikkust ja otstarbekust. Laagris kasvatamine on muutnud noorkarja hooldamise ratsionaalsemaks ja kergemaks ning noorloomad arenevad kiiresti, jõuliselt ja tervisehäireteta.

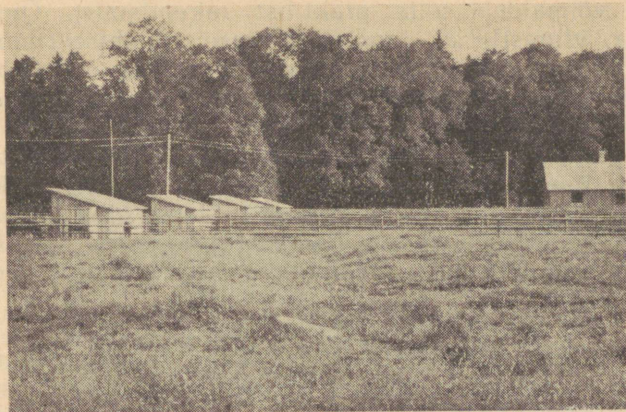
Hoopis suuremaid kogemusi ja paremaid näiteid laagriiviisilise kasvatusel kohta saame teistest liiduvabariikidest, kus on seda juba aastaid rakendatud.

Näiteks kolhoosis „Täht“ Tsulõmski rajoonis Novosibirski oblastis paigutatakse noorloomad suvilaagritesse 1. juunil, kuhu nad jäetakse 1. oktoobrini. Laagriiviisilise kasvatusmeetodi rakendamisega on seal üleskasvatatud vasikate protsent püsinud kõrge — 1941. a. 96%, 1942. a. 94% ja 1944. a. 96%.

Laagriiviisilisel kasvatamisel headel karjamaadel on NSV Liidu eesrindlikes sovhoosides ja kolhoosides saavutatud 600 kuni 800 g noorkarja ööpäevast juurdekasvu.

Näiteks noorkarjatalitaja Z. V. Kalatseva Semasko-nimelises kolhoosis Serpuhhovi rajoonis saavutas oma noorkarja rühmas keskmise ööpäevase juurdekasvu karjatamisperioodil 1945. a. 750 g ja 1946. a. 830 g.

Noorkarja laagriiviisiline kasvatamine on noorkarja tervisliku kasvatamise meetod, mille all tuleb mõista noor-

Joonis 1. Noorkarja suvilaager Triigi sovhoosis.

karja kasvatamist suvel pidevalt väljaspool nende taliruume, vabas looduses, värskes õhus ja suvise ilmastiku tervistavais tingimuses. Selle meetodi rakendamine on lihtne, võimalik ja sealjuures otstarbekohane ning tarvilik noorkarja mitmesuguste omaduste kõrgekvaliteetseks, täiuslikuks väljakujundamiseks.

Seoses sellega kerkib rida küsimusi, nagu: laagriviisilise kasvatamise tarvilikkus; kuhu rajada selliseid noorloomade suvilaagreid, kuidas neid rajada; kuidas neid sisustada, kasutada ja hooldada; millal noorloomad kevadel suvilaagresse paigutada ja millal nad neist ümber paigutada taliruumidesse; kuidas korraldada nende söötmine ja jootmine suvilaagreis jne.

Kõigile neile küsimustele tahab käesolev väike brošüür anda vastuse ja lahenduse, et see meil uudne mitšuuriinliku aretusõpetuse meetod leiaks kohest ja kiiret rakendamist meie noortes kolhoosides ja ka sovhoosides.

Tuleb alla kriipsutada seda, et noorloomade laagriviisilise kasvatamise meetod on välja kasvanud sotsialistliku, s. o. kolhooside ja sovhooside loomakasvatuse praktikast, mis loob järjest uut ja eesrindlikku loomakasvatuse tehni-

kat ja võimaldab selle praktilist rakendamist. Õigeviisiline ja viimistletud loomakasvatuse organiseerimine on võimalik ainult sotsialistlikes suurmajandeis — kolhoosides ja sovhoosides; üksiktalunduse süsteemis ei ole see saavutatav ega teostatav.

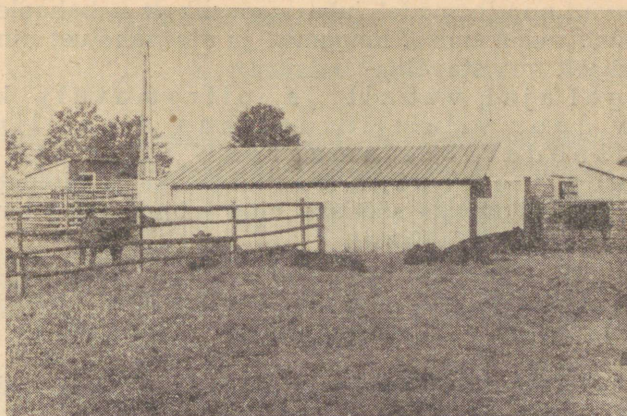
Noorkarja laagriiviisilise kasvatamise peamine tähtsus seisnebki selles, et see tagab käsikäes noorloomade rikkaliku söötmisega nende arenemise terveteks, tugevateks, haigustele ja välistegurite halbadele mõjudele ning ka ülikõrgele tootmisele vastupidava kehaconstitutsiooniga loomadeks.

Suvisel laagriiviisilise noorloomade kasvatamise puhul soodustavad seda eriti väljas olles: 1) vaba liikumine, 2) puhas ja värske õhk, 3) suvised ilmastikutingimused, nagu päikesepaiste, kargem öötemperatuur, teatud määral ka soe tuul ja soe vihm, 4) kultuurkopleis aga eriti piiramatult kasutada olev noor vitamiiniderikas karjamaarohi jne.

Taliruumides on noorloomadel ka kõige eeskujulikumalt korrastatud ja sisustatud lautades piiratud tingimused vabaks liikumiseks, maksimaalseks värske õhu, päikesekiirte tervistava toime ja välistemperatuuri karastava mõju kasutamiseks. Ja seda eriti neis karjades, kus loomapidamisruumid ei vasta veel eeskujuliku loomakasvatuse nõudele ja kus talveperioodil ei ole rakendatud noorkarja regulaarne igapäevane jalutamine väljas. Seda enam on põhjendatud suvisel perioodil kõigi nende soodsate välistingimuste tegurite maksimaalne ärakasutamine, ja see saavutatakse kõige täiuslikumalt noorloomade suvisel laagriiviisilise kasvatamise meetodi rakendamisega.

Vaatleme lühidalt üksikute suviste välistingimuste mõju ja kasulikkust noore looma arenevale ja kasvavale organismile.

1. Vaba liikumine väljas võimaldab noorloomale kõigi tema elundite ja organite normaalset, jõulist väljakujunemist. Esijoonel arenevad aga hästi sellised eriti tähtsad organid, nagu süda ja kopsud, millest oleneb suurel määral looma hilisemas eas tema tootmisvõime ja toodangujõudlus. Mitmekülgset tugevaks areneb ka lihastik, et

Joonis 2. Vasikad Triigi sovhoosi suvelaagris Kultuurkoplis „päikesevanne“ võtmas.

võimaldada täita normaalselt kõiki elutalitusi. Liikumisel tõuseb söögiisu ja söötade otstarbekas ärakasutamine kudede ülesehitamiseks.

2. Värske, puhas õhk soodustab käsikäes vaba liikumisega eriti tervete, ruumikate kopsude arenemist. Värskes õhus intensiivistub kogu organismi füsioloogiline talitus.

3. Päikesevalguses surevad haiguseod ja pisikud, mis pimedates ruumides, eriti suvel soojades niisketes lautades aina paljunevad ja võivad põhjustada noorloomadel mitmesuguseid haigusi. Väljas päikesevalguses kaob see oht. Päikesevalgus aktiveerib ja soodustab vitamiinide teket noorlooma kehas, mis soodustab kasvu ning suurendab resistentsust haiguste suhtes.

4. Karge, värske, jaheda, kuid paraja temperatuuriga ööõhu toimele võib vaadata kui sup-lusele, mis karastab ja värskendab noorlooma keha ja harjutab taluma ka madalamaid temperatuure. Vastupidi, soojades ja umbsetes lautades muutuvad loomad õrnaks, mis vähendab vastupanuvõimet haigustele.

5. Soe vihm ja soojad tuuled suurendavad ja

tõhustavad noorloomadel juba looduslikult nahahöölet, mis soodustab nahakaudset hingamist ja ainevahetust ning mõjub üldiselt tervistavalt.

6. Igal ajal, vabalt ja piiramatult kasutatav noor vitamiiniderikas, dieetiline ja hästisöödav karjamaarohi, eriti aga kultuurkoplite rohi on loomulikumaks ja bioloogiliselt kõrgeväertuslikumaks söödaks ning mõjub noorlooma tervisele ja arengule ülihästi.

Need on peamised momendid, mida tuleb noorkarja suvisel laagriviisilisel kasvatamisel tabada, maksimaalselt ära kasutada ja selle küsimuse lahendamisel silmas pidada.

Kui need ülalloeletud suvise ilmastiku tingimused oleksid alati parajad ja optimaalsed noorloomade tervisele, siis piisaks vaid sellest, et noorkarjale asutatakse suvised karjakoplid, eriti aga kultuurkoplid, terve suve jooksul kasutamiseks, kuhu ta pidevalt nii ööks kui päevaks kogu suveks jätta. Ebasoodsad ilmastikuolud tingivad aga nende juurde veel nn. laagriplatside rajamise ja sisustamise, kus noorloomad leiavad varju õige kuumadel ilmadel põletavate päikesekiirte, külmade tuulte ja raskete külmade vihmasadude, liialt jahedate ööde ning võimalike varakevadiste ja hilissügiseste öökülmade eest. Ühtlasi tuleb laagriplatsidel korraldada noorkarja lisa-söötmine ja -jootmine käest (eriti käestjoodetavad piimavasikad).

Peamiselt need, kuid osalt veel teisedki tegurid tingivad laagriplatside loomise ja nende vastava sisustamise. Suviste laagriplatside asutamine on aga niivõrd lihtne ja kerge, teostatav lihtsate ja kergete vahenditega ning väheste ajakuluga, et see ei tohiks tekitada raskusi üheski kolhoosis ja sovhoosis. Peale kõige muu muudab see noorkarja hooldamise kergeks, ratsionaalseks ja otstarbekohaseks ning saavutatakse suurt aja ja tööjõu kokkuhoidu.

Kultuurikoplites noorkarja laagriviisilise kasvatamise rakendamine on kõige odavamaks noorkarja jõuliseks ja tervislikuks kasvatamise viisiks.

2. Laagriplatside asutamine ja sisustamine

a) Asukoha valik

Laagriplatside asukoha valikul on esimeseks nõudeks, et see rajataks kõrgemale, kuivemale, veerja pinnaga, pisi-kute- ja parasiitidevabale maa-alale, noorkarja-kopliite või karjamaade vahetusse lähedusse. Eriti soovitav on aga kerge liivane pinnas lõunapoolse kallakuga, mis juba kevadel vara hästi kuivab ja kiiresti pinnavee ja niiskuse ära tõmbab. Juba nüüd, kolhooside maa-alade organiseerimisel ja plaanimisel, tuleb seda silmas pidada, et paremad ja kuivemad, kolhoosi karjafarmi lähedasemad rohumaad võetaks noorkarja-kopliite alla, või et sinna rajataks tulevikus noorkarjale kultuurkoplid. Karjapidamishoonete läheduse vajadus on kõige rohkem põhjendatud just noorveiste ja eriti piimavasikate puhul, kuna kaugematele maa-aladele sobivad noorhobuste ja lammaste koplid ning nende suvised laagripaigad. Kus võimalik, tuleb silmas pidada seda, et eriti nooremate piimavasikate laagriplats oleks rajatud lüpsikarja lüpsipaiga vahetusse lähedusse, mis võimaldaks piimavasikaid lüpsi ajal kohe lüpsisooja piimaga joota. Seevastu lõssiperioodi ja vanemate noorloomade laagriplatsid võivad aga juba kaugemal ja rohkem eraldi olla.

Laagriplats tuleb valida, kui võimalik, puudega või metsaga põhja ja ida poolt varjatud kohta. Laagriplatsi piiresse on soovitav planeerida ka üksikud puud, millele all noorloomad leiavad varju. Tihe põõsastik laagriplatsil ei ole aga soovitav, kuna see ei paku erilist varju, selles ei arene heinkamar, ning tihedad põõsastikud ja nende alused võivad saada peidupaikadeks parasiitidele ja haigusidudele-pisikutele, kuna sinna ei paista päike, ei pääse ligi õhk ja on pealegi raske neid korras hoida.

Laagriplatsile ehitatav varjualune olgu suunatud sisse ja väljapääsuga lõuna või hommiku poole.

Joonisel nr. 3 on esitatud näitlik laagriplatsi asendiplaan kahele vanema noorkarja rühmale ühes kopliite süsteemiga ja loodusliku jootmiskohaga.

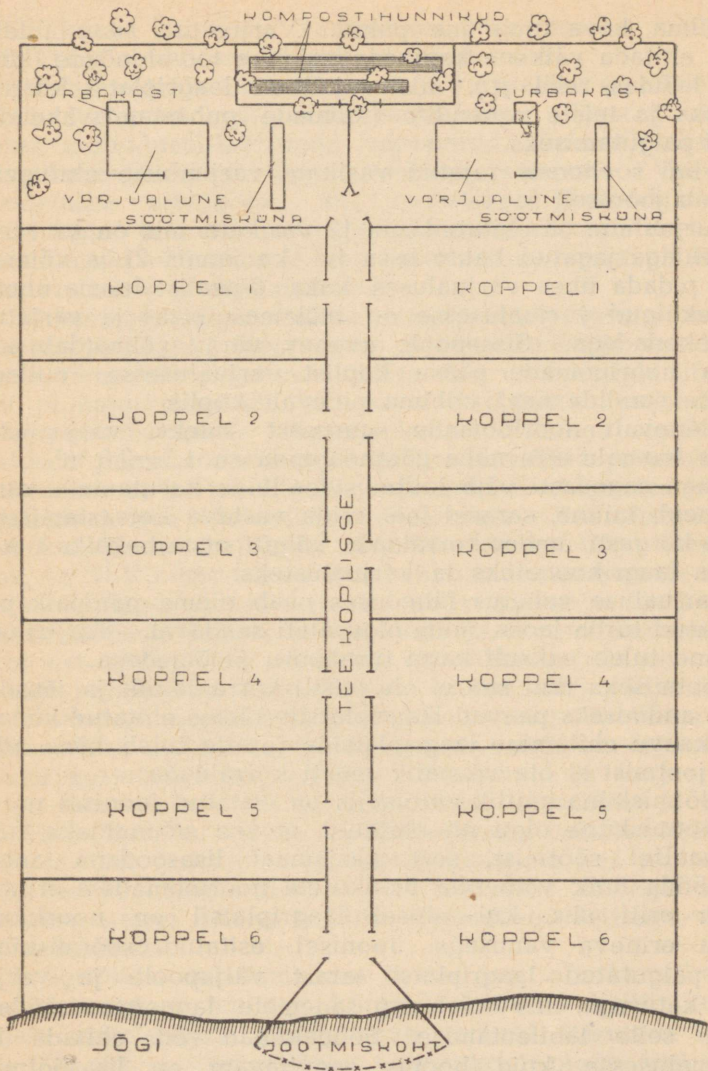
Maa-ala, mis on valitud laagriplatsi asutamiseks, tuleb lasta enne üle vaadata zoo-veterinaartöötajal, et selgitada, kas see on kohane ja vaba parasiitidest ning teistest haigusidudest. Parasiite kandvatele ja niisketele maa-aladele laagriplatse asutada ei või. Vanematele, üle poole aasta vanustele noorloomadele tuleks luua laagriplatsilt kui ka koplitest vaba juurdepääs looduslikele joogikohtadele (jões, ojad, järved). Sellega lahendatakse jootmisküsimus, mis hõlbustab suuresti talitamist ja hooldamist. Jootmiskohtadena ei tule arvesse väikesed, seisva veega tiigid ja lombid, mis on sageli nakatatud parasiitidest ja teistest haigusidudest. Seepärast tulevad need eraldada taraga.

b) Laagriplatsi väljaehitamine ja sisustamine

Laagriplatsid nagu koplidki tulevad tarastada. Ühe noorlooma kohta tuleb laagriplatsil ette näha pinda vähemalt 5—10 ruutmeetrit. Suurema ehitisena laagriplatsil on varjualune noorloomadele ebasoodsateks ilmastikutingimusteks. See on kerge ja lihtne ehitis, mis ei nõua erilisi teadmisi ja oskusi selle püstitamisel.

Joonisel nr. 4 võib näha laagriplatse ja varjualuseid, miliseid ehitatakse NSV Liidu teistes vennasvabariikides.

Sellise varjualuse puhul on nõutav vaid, et see halbadel ilmastikutingimustel mahutaks kõik laagris olevad noorloomad ja pakuks varju ning kaitset külmade ja kõledate tuulte, kõrvetava päikesepaiste, sügiseste külmade ja ka kergemate öökülmade eest. Sellepärast on siin mõeldav ainult kerge, nurgapostidel olev viilkatusega ehitus, mida tarbekorral on isegi võimalik kergesti lahutada ja ümber paigutada teise kohta laagriplatsi pinnase võimaliku saastumise korral. Seinte materjaliks võib kasutada laudu (ühekordne laudsein) või nende puudumisel isegi latte, mis tuleb tihedalt läbi põimida kuuseokstega, katta pilliroo- või õlgmattidega jne. Et varjualune oleks hea õhuvahetusega, võib lõunapoolse seina kas täiesti ehitamata või osaliselt ülaltpoolt avatuks jätta, samuti ka sissekäigu avause. Need tuleksid sulgeda vaid tarbekorral tugevama

Joonis 3. Laagriplatsi skeemiline asendiplaan ühes koplite süsteemiga ja loodusliku jootmiskohaga.

öökülma, kõva tuule jne. puhul. Varjualuse sisse tuleks veel ehitada väikene kapikene vajalike töö-abinõude (kühvel, labidas, reha jt.), mis vajalikud laagriplatsi korrashoiuks ja teiste vahendite (loomade puhastamisvahendid jne.) paigutamiseks.

Triigi sovhoosis rajatud vasikate varjualuste ehitusviis selgub jooniselt 5.

Varjualune on ehitatud siin 12 vasikale, mis on ka seest vaheaiaga jagatud kahte ossa (vt. ka joonis 2) ja võimaldab pidada ühes varjualuses kaks 6-pealist loomarühma. Sissekäigud varjualusesse on mõlemas otsas ja varjatud tuulekodadega. Sissepoole avanev värav võimaldab sulgeda noorloomade pääsu koplast varjualusesse, millega võime sundida neid viibima pidevalt koplast.

Olenevalt noorloomade suuruselt tuleks varjualuses igale loomale ette näha põrandapinda ca 1,5—3,0 m².

Väga sagedasti võib kolhoosides leida kasutamata vanu hooneid, küüne, sarasid jne., mida vastava korrastamisega saab kergesti ümber korraldada kõigiti otstarbekaiks noorkarja laagrihooneteks ja varjualusteks.

Varjualuse vahetus läheduses peab olema panipaik purustatud turba jaoks, mida olgu alati saadaval. Varjualuse põrand tuleb paksult katta turbapuru ja õlgedega.

Jootmiseks (kui see ei ole teisiti korraldatud) ja jõusöödade andmiseks peavad laagriplatsile olema ehitatud künad. Ka kaevu ehitamine laagriplatside juurde tuleb kõne alla, kui jootmist ei ole võimalik teisiti korraldada.

Söötisküna näitlik ehitusviis on esitatud joonisel nr. 6.

Söötisküna olgu nii ehitatud, et see võimaldaks individuaalset söötmist, sest karjamaal lisa söödana antav jõusööda hulk võib olla üksikutele noorloomadele erinev. Seda eriti siis, kui ühisel laagriplatsil on noorloomi väga erineva vanusega. Joonisel esitatud söötisküna on paigutatud laagriplatsi tarast väljapoole ja varjatud katusega, mis hoiab ära sademete langemise söödale ning selle läbileotamise. Söödakünad võib ehitada ka varjualusesse, kuid hoopis soovitamam on lisa söötmist rakendada väljas, eriti aga etteniidetud haljassöötade söötmist.

Söödalava ehitusviis varjualuses, nagu see on lahendatud Triigi sovhoosis, selgub jooniselt nr. 7.

Söödad antakse siin ette veokilt varjualuse eesküljelt ja vasikad söövad lisa söötasid varjualuses. Jõusööt asetatakse individuaal-lahtritega varustatud künasse ja haljasing koresöödad ülevalpool asuvasse sõimesse. Vasikaid joodetakse erinõudest, mis asetatakse jõusöödakünale.

Söötmis- ja jootmistehnika rakendamiseks on veel mitmesuguseid võimalusi ja neid tuleb valida vastavalt kohalikele oludele ja võimalustele.

Väiksemate piimavasikate laagriplatside juures osutub vahest vajalikuks isegi piima soojendamise ja vee keetmise võimaluse rajamine. Sooja vett on laagriplatsil vaja nii piimajootmisnõude kui ka söödakünade pesemiseks. Majapidamishoonete läheduse korral saab aga sageli korraldada piima soojendamise ja jootmisnõude pesemise ka teisiti, nii et küttekolde ja soojaveekatla ehitamine laagriplatside juurde võib osutada ülearuseks. See küsimus tuleb kohapealse vajaduse järgi lahendada. Olgu tähendatud, et NSV Liidu teistes liiduvabariikides suuremate noorloomade laagriplatside juures soovitatakse ja ka kasutatakse selliseid väikesi kooke piima ja vee soojendamiseks. Kui see aitab säästa tööjõudu ja ajakulu, siis on sellise köögi püstitamine laagriplatside juurde alati põhjendatud.

Väljaspool laagriplatsi, kuid selle vahetus läheduses peab olema ette nähtud paik kompostihunnikute rajamiseks, kuhu korjatakse laagriplatsilt väljaheiteid ja varjualusest liiga saastunud ja märg sõnnik, mida segatakse ja kihistatakse turbaga. Seda turbakomposti, millele lisatakse juurde veel fosforiiti, võib eduga kasutada kas sügiseseks või varakevadiseks koplite pealtväetuseks, millega lahendatakse suurel määral koplite orgaanilise väetisega väetamise küsimus.

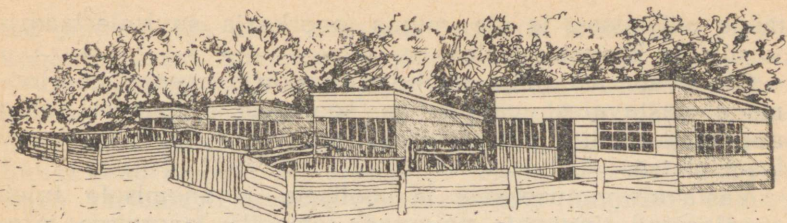
Laagriplatsi lahutamatuks osaks on noorkarja-koplid, eelistatavad on muidugi kõrgeväärtuslikud kultuurkoplid. Igale noorloomale peaks suve jooksul kasutada olema ca 0,1—0,3 ha eeskujulikku kultuurkopli pinda, väiksematele vähem, suurematele rohkem. Koplid peavad olema tarastatud ja varustatud omaette sissepääsuga. Soovitav

kopliite arv on vähemalt 5—6, et rakendada nende kordamööda kasutamist ja vajaduse korral ka rühmsöötmist. Praktilisem on kasutada väiksemaid, kuid suuremat hulka kopleid.

Noorloomadele kuni 6 kuu vanuseni ei ole eriti tarvilik rajada laagriplatsi juurde ulatuslikku koplitesüsteemi, sest nende põhimiseks söödaks on ikkagi täispiim, lõss ja jõusööt. Nende haljassööda kasutamine on veel väike ja seda võib neile tarviduse korral ka ette niita, kuna nad alles õpivad ja harjutavad haljassööda söömist. Laagriplats juurdekuuluva kopluga on neile rohkem väljas viibimise ja jooksmise-jalutamise paigaks. Sellepärast võib laagriplats nooremale rühmale olla vaid ühe või kahe väiksema kopluga.

3. Laagriplatside kasutamine ja hooldamine

Noorloomade suviste laagriplatside kasutamine peab algama kevadel võimalikult varakult ja kestma hilissügisel senikaua, kui ilmastikutingimused seda vähegi lubavad. Noorloomade üleviimine taliruumidest suvilaagritesse võib sündida varem, kui majandis on rakendatud noorloomade talvine väljas jalutamine nende karastamise otstarbel. Et võimaldada noorloomadel võimalikult varem asuda pidevalt ööks kui päevaks laagripaikadesse ja et üleminek laudatingimustest välitingimustesse ei oleks väga järsk, selleks ongi noorloomade talvine väljas jalutamine väga otstarbekohane. Noorloomi, kellele on korraldatud talveperioodil pidev väljas jalutamine järk-järgulise jalutusaja pikendamisega kevade poole, võib suvistesse laagripaikadesse jätta ööseks juba kohe, kui temperatuur öösel ei lange enam alla $+3-4^{\circ}\text{C}$. Meie oludes võib see varajase kevade puhul toimuda isegi juba aprillikuu keskel või teisel poolel. Sügisel, noorloomade pideval harjumisel, võib laagrimajades nende pidamine kesta kuni öökülmade tulekuni, mil maa hakkab juba täiesti külmuma ja öine temperatuur langeb alla -2 kuni -3°C . Meie ilmastikutingimuste ja hilise sügise korral võib see kesta isegi kuni novembri teise pooleni.

Joonis 4. Varjualused ja laagripidsid noorkarjale.

Varakevadel ja hilissügisel võimalike jahedate ööde ja ka kergemate öökülmade puhul tuleb hoolitseda, et varjualused oleksid hoolikalt suletud, et ei tekiks tõmbetuult ja et varjualuse põrand oleks paksult kaetud sooja ja kuiva allapanuga. Paks kord turvast ja õlgi põrandal hoiab ära niiskuse pinnasest ja pakub teatud määral ka sooja.

Laagripidside kasutamine võib alata kevadel juba enne tegelikku karjatamisperioodi algust ja kesta sügisel ka pärast tegelikku karjatamisperioodi lõppu, taotledes sellega noorloomade pidamist vabama liikumise, värske õhu ja karastava temperatuuri tingimuses.

Teiselt poolt aga ei tohi ka liigsesse äärmusesse minna, sest liiga varajase või hilise noorloomade väljaspidamise tagajärjel nad võiksid külmetuda ja haigestuda, eriti siis, kui varjualused ei ole vastavalt korraldatud.

Siin peab hoolega jälgima noorloomade harjumist, kohanemist ja tervist.

Nii saame noorloomade vaba liikumise ja väljaspool talveruume pidamise perioodi meie ilmastikutingimuste juures pikendada vähemalt 6—7 kuuni või isegi üle selle.

Taluoludes suletud laudaruumide pimedatesse nurkadesse või lõastatud piiratud liikumisvõimaluste viletsatesse tingimustesse olid meil noorloomad väga tihti isegi suvel. Sotsialistlikes suurmajandis, kolhoosides ja sovhoosides tuleb koheselt loobuda sellisest väärast noorloo-

made pidamisest ja üle minna noorkarja suvisele laagri-
viisilisele kasvatamisele.

Olenevalt majandis peetava noorkarja arvust, noorloomade vastavatest vanuse- ja soolistest rühmadest, ning noorkarja-koplite paiknemisest tuleb asutada vastav arv laagriplatse.

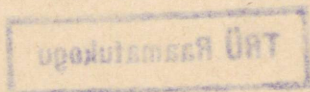
Vastavalt vanuselisele ja soolisele jagunemisele tuleb noorloomad tingimata paigutada omaette laagrisse järgmistes erigruppides: a) täispiimaperioodi vasikad kuni 2—3 kuu vanuseni; b) lõssiperioodi vasikad 2—3 kuust kuni 6 kuuni; c) lehmvasikad 6 kuust kuni 12 kuuni; d) lehmullikad 12 kuust kuni 24 kuuni; e) vanemad tiined mullikad; f) pullvasikad 6 kuust kuni 12 kuuni ja g) pullmullikad 12 kuust kuni 24 kuuni.

Väiksema noorloomade arvu juures võib laagriplatside ja noorloomade erigruppide arv muidugi väiksem olla, kuid suuremates farmides (üle 150—200 noorloomaga) on otstarbekohasem süstematiseerida noorloomad vastavalt eelnevale jaotusele erilaagritesse. See soodustab suuresti noorloomade paremat hooldamist, kuna vastavate rühmade lisa söötmine ja ka hooldamine juba suuresti erineb. Tingimata tulevad aga eraldada pull- ja lehmvasikad pärast 5—6 kuu vanuseks saamist erilaagrisse.

Kevadel laagritesse paigutamisel võib vanemad vanuserühmad (noorloomad üle 6 kuu) ja tugevamad vasikad paigutada sinna varem, kuna nooremad rühmad (alla 2 kuu vanused ja 2—6 kuud vanad) ja nõrgemad võib alles hiljem pidevalt laagrisse jätta, kuni saabuvad juba püsivalt soojad ilmad ja ööd. Soojade öödega võib noori piimavasikaid jätta ööseks laagrisse juba 2 nädala vanuselt.

Enne laagrisse paigutamist tuleb lasta noorloomad üle vaadata zoo-veterinaartöötaja poolt ja haigeks osutunud noorloomi hooldada nende poolt antud juhiste kohaselt.

Laagriplatsidele, kus noorloomad tihti viibivad, kuhu tulevad varju päikese eest ja ööseks magama, kus toimub ka nende jootmine ja lisa söötmine, koguneb rohkesti väljaheiteid. Need tuleb iga päev järjekindlalt korjata ja segada koos turbapuruga kompostihunnikusse, et hoida laagriplats puhtana ja saastumatuna. Samuti tuleb väljahei-

ted pidevalt iga päev koristada loomade looduslike joogi-kohtade äärest, mis rajatud jõgede või järvede kallastele.

Varjualustes tuleb rikkalikult kasutada alusturvast allapanuks ja kõrvaldada iga päev saastunud ja märjad allapanu osad kompostihunnikusse. Vahest osutub ka tarvilikuks laagrihoonet puhastada ja desinfitseerida. Selleks tuleb varjualust kevadel enne vasikate laagrisse viimist lubjata ja seda korrata ka vajaduse järele suve jooksul. Samuti nakkus- ja parasitaarhaiguste ärahoidmiseks tuleb desinfitseerida varjualuse ümbrust ja laagriplatsi. Selleks külvata laagriplatsile kevadel varakult enne vasikate laagrisse toomist ja sügisel pärast nende äraviimist peent kutsutatud lupja või kloorlupja. Haiguste levimise puhul tuleb laagripaigad rajada otsekohe uude kohta.

4. Koplite kasutamine ja noorkarja söötmine ning hooldamine laagriperioodil

Hea rohukamaraga kultuurkopli värske rohi on talvel hästi peetud noorloomadele kogu suve jooksul põhisöödaks. Poole aasta vanused ja vanemad noorloomad elatuvad eeskujulikes kultuurkopleis ainult karjamaarohust, andes 800 g ja isegi suuremat juurdekasvu ööpäevas. Üle 6 kuu vanustele noorloomadele, vastavalt nende toitumusele ja karjamaa väärtusele, anda ainult viletsamate karjamaade korral lisa söödana jõusööta kuni 0,5—1 kg päevas, et hoida juurdekasvu soovitava kõrghusel.

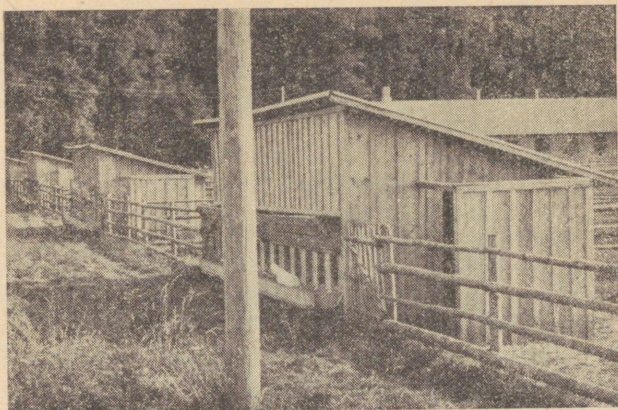
Vasikad kuni 6 kuu vanuseni ei ole ka heal karjamaal veel suutelised sööma ega kasutama vajalikul hulgal haljassööta, et saavutada soovivat juurdekasvu, sellepärast tuleb neile kindlasti anda lisa söötasid.

Noored, kuni 2 kuu vanused täispiimavasikad harjutavad alles rohusöömist, mispärast seda söödana ei tule veel arvestada ja vasikaid tuleb sööta samade normidega, nagu seda tehakse talvisel laudassöötmisel. Karjamaarohi asendab siin vaid talveratsioonis antavat toorsööta ja heina.

Noorloomadel 2 kuni 6 kuu vanuseni, kes viiakse juba täispiimalt üle lõssile, ei tohi ka karjatamisperioodil vä-

Vasikate söötmiss-jootmisskeem 750—800 g ööpäevaseks juurdekasvuks

Vanus		Eluskaal perioodi lõpul	Söötmissvahendeid päevas (kg)				Karjamaa ja haljassöödad
Kuud	Päevad		Piima		Jõusööti		
			Täis- piima	Lõssi	Kaera- jahu	Sega- jõu- sööta	
1.	1—5	—	5,5—7,0	—	—	—	Vabalt " " " " " " " " "
	6—10	42,5	7,0	—	—	—	
	11—16	—	7,0	—	—	—	
	17—20	50	7,5	—	—	—	
	21—23	—	7,5	—	—	—	
	24—25	—	7,5	0,5	—	—	
	26	—	7,0	1,0	—	—	
	27	—	6,0	2,0	—	—	
	28	—	6,0	2,0	0,05	—	
	29	—	6,0	2,0	0,10	—	
30	57	5,5	3,0	0,10	—	—	
1 kuul			207	11	0,3		
2.	31—35	61,2	5,5	3,0	0,2	—	Vabalt
	36—40	65	5,0	3,5	0,3	—	"
	41—45	68,7	4,5	4,0	0,4	—	"
	46—50	72,5	3,5	5,5	0,4	—	"
	51—55	76,2	2,5	6,5	0,5	—	"
	56—60	80	1,5	7,5	0,7	—	"
2. kuul			113	150	13		
3.	61—65	83,7	—	10	—	0,9	Vabalt
	66—70	87,5	—	9,5	—	1,0	"
	71—75	91,2	—	9,0	—	1,1	"
	76—80	95	—	9,0	—	1,1	"
	81—85	98,7	—	8,5	—	1,1	"
	86—90	102	—	8,0	—	1,2	"
3. kuul				270		32	
4.	91—100	110	—	7,0	—	1,3	Vabalt
	101—110	117,5	—	6,0	—	1,3	"
	111—120	125	—	5,5	—	1,3	"
4. kuul				185		39	
5.	121—130	132,5	—	5,0	—	1,5	Vabalt
	131—140	140	—	4,0	—	1,6	"
	141—150	148	—	3,5	—	1,8	"
5. kuul				125		49	
6.	151—160	155	—	3,0	—	1,8	Vabalt
	161—170	162,5	—	2,0	—	1,9	"
	171—180	170	—	1,0	—	2,0	"
6. kuul				60		57	
Kokku		170—180	320	800	13	177	

Joonis 5. Vaade vasikate varjualustele Triigi sovhoosis.

hendada lõssi ega täispiima hulka. Eeskujulikul karjamaal võib küll vähendada jõusööda hulka kuni poole annuseni, kuid siiski mitte täiesti ära jätta. Siin näitab lisa söötamise ja ulatuse tarvet kõige paremini noorloomade juurdekasv.

Näiteks, kui karjamaal saavutatakse noorloomade ööpäevane juurdekasv 400 g, plaaniline juurdekasv peab olema aga 700 g, siis tuleb anda lisaks jõusööta (antud juhul ca 1 kg), et saavutada plaanilist juurdekasvu.

Tabelis nr. 1 (lk. 20) on antud orienteeriv söötmisskeem kuni 6 kuu vanusele noorkarjale keskmisel karjamaal 750—800 g ööpäevase juurdekasvu saavutamiseks.

Märkida tuleb aga seda, et iga noorloomade tuleb sööta individuaalselt, vastavalt tema arenemisele ja tarbele, seepärast antud söötmisskeeme tuleb võtta vaid orienteeriva alusena ja neid alati kohaldada vastavaks kohapealsetele oludele, tingimustele ja võimalustele.

Eriti tuleb aga tähelepanu pöörata suvisel perioodil piima jootmisel jootmisnõude puhtusele ja piima värskusele, kuna suvel piim kergesti tilgastub ja võib tekitada noor-

loomadel raskeid seedehäireid. Täispiima tuleb joota ikka värskelt ja võimalikult lüpsisoojalt ning lõssi joota kas täiesti värskelt või täiesti hapendatult. Vasikate kõhulahtisuse korral tuleb haljasrohi asendada väärtusliku ja dieetilise kuiva heinaga.

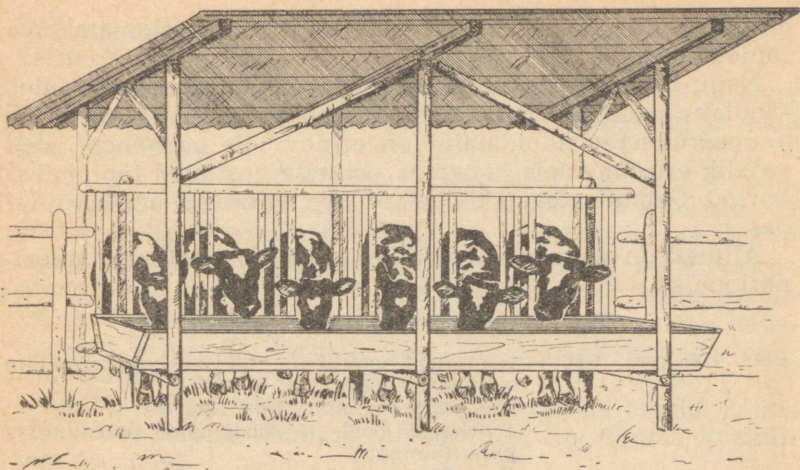
Täispiima ja lõssi jootmine peab karjamaaperioodil toimuma tervislikes, skeemides ja normides ettenähtud kogustes, kuna jõusöötade andmist reguleerida vastavalt juurdekasvule, karjamaa headusele ja noorlooma keha seisundile. Seepärast on eriti vanematele rühmadele jõusöötade hulga määramine raske ja siin tuleb lähtuda kohalikest oludest. Noorloomade jootmine peab toimuma koplites olles vähemalt 4 korda päevas.

Noorloomi, eriti vanemaid rühmi, on soovitatav viia suvilaagritesse tihti juba enne karjatamisperioodi algust. Sel juhul tuleb varajasi haljassöötasid (haljasrukis jne.) noorloomadele ette niita. Samuti ka sügisel tuleb pärast karjatamisperioodi lõppu haljassöötasid käest sööta. Noorkarja suviseks söötmiseks tuleb luua varakevadest hilissügiseni kestev haljaskonveieri süsteem.

Koplite karjatamist tuleb alata siis, kui rohi on ca 8—10 cm pikkune, söötes esialgu järjekorras kõik koplid kiiresti üle, et rohi ei läheks vanaks. Karjatamise kestus ühes koplis ei või kesta üle 3—5 päeva, arvestades rohu kasvu kiirust. Kui kari peetakse koplis järjest 5 päeva ja rohu järelkasv toimub ca 40 päeva, siis on normaalseks karjatamiseks ja koplite kasutamiseks vaja 8 koplit.

Koplite hooldamine suve jooksul on analoogne üldistele karjakoplite hooldamise reeglile. Kindlasti tuleb aga kohe koplil igakordse ülekarjatamise järele selles leiduvad väljaheitehunnikud laiali kraapida või kompostihunnikusse kärutada ja söömatajäänud rohukad niita. Sügisel ei või kopleid päris paljaks karjatada, vaid nii, et alles jääks ca 4—5 cm pikkune rohukännas, mis soodustab ja kaitseb heinkamara paremat talvitumist.

Peale jootmise ja lisa söötmise kuulub suvisel laagriperioodil noorloomade hooldamise tööde hulka ka nende korrapärane harjamine ja puhastamine.

Joonis 6. Söödaküna paigutus väljaspool laagritara.

Suvisel karjatamisperioodil on eriti tähtis ka silmas pidada, et noorloomadele oleks laagriplatsidel lakkumiseks välja pandud kastid soolakiviga. Soola tuleb manustada karjamaal oleva noorlooma kohta 20—30 g päevas.

5. Töö organiseerimine noorkarja laagriviisilisel kasvatamisel

Nagu märgitud, võimaldab ja kindlustab laagriviisiline noorkarja kasvatamine esiteks nende parema, tervisliku arenemise ja teiseks säästetakse aega ning tööjõudu nende hooldamisel. Kui üksiktalude süsteemis kulus palju aega noorloomade talutamiseks igal hommikul põllule ja õhtul lauta, üksikule vasikale pidi sageli käe otsas jooki ja sööta kaugele põllule järele kandma, tuli tihti nii-öelda „vasikaga võidu joosta“, siis suurtootmise süsteemis — kolhoosides, sovhoosides — noorkarja laagriviisilise kasvatamise puhul saab palju töid ratsionaliseerida ja mehhaniseerida. Suuremates farmides teostavad noorkarjatalitajad

ainult noorkarja plaanipärast hooldamist, killustamata oma tööjõudu teisel.

Nagu talvel karjalaudas, nii ka suvel laagriperioodil tuleb kindlaks määrata igapäevane töö-päevakord. Et üksikute vanuserühmade hooldamine on erinev, siis on vahest isegi vajalik erirühmadele koostada omaette vastavad töö-päevakorrad. Samuti võivad töökavad olla erinevad eriolukordades.

Allpool on näitena antud töö-päevakord noorkarja laagriperioodiks.

Töö-päevakord noorkarja suvilaagris:

- kell 4.00 kuni 6.00 — Noorkarja hommikune ülevaatus ja tervisliku seisukorra jälgimine;
noorkarja jootmine lüpsi ajal;
noorkarja joogi- ja söödanõude pesemine ja puhastamine;
jõu-, haljas- ja kõrssöötade etteandmine;
noorkarja puhastamine;
- kell 6.00 kuni 8.00 — varjualuses asetete korrastamine; allapanustamine ja laagriplatsi puhastamine; teised tööd, nagu söötade varumine, söötade ettevalmistamine, veega varustamine jne.;
- kell 8.00 kuni 10.00 — töövaheaeg laagris;
- kell 10.00 kuni 11.00 — noorkarja jootmine lüpsi ajal ja pärast jooginõude pesemine;
- kell 11.00 kuni 16.00 — töövaheaeg laagris;
- kell 16.00 kuni 18.00 — noorkarja jootmine lüpsi ajal; jõu-, haljas- ja kõrssöötade etteandmine; jooginõude pesemine ja asetete korrastamine varjualuses;
- kell 18.00 kuni 21.00 — töövaheaeg laagris;
- kell 21.00 kuni 22.00 — noorkarja jootmine lüpsi ajal ja pärast jooginõude pesemine; noorkarja õhtune ülevaatus ja tervisliku seisukorra jälgimine;
- kell 22.00 kuni 4.00 — öörahu laagris.

Kord määratud töökavast ja kellaaegadest tuleb noorkarja hooldamisel rangelt kinni pidada.

Peale igapäevase hariliku töökava täitmise on veel palju teisi jooksvaid töid, mida noorkarja juures tuleb pidevalt ja järjekindlalt läbi viia. Siia kuuluvad vasikate märkimine (kõrvade sälkimine või tätoveerimine), noorloomade kaalumine, veterinaar-sanitaarsete ja profülaktiliste menetluste

läbiviimine, sõrgade ravi ja lõikamine, kiinimuhutõve tõrje, kärbeste ja parmude tõrje jne. jne.

Kevadel enne noorkarja laagrisse viimist ja sügisel enne lauta toomist tuleb kindlasti lasta veterinaararstil teha juurdlus tbc-le.

Iga kuu lõpul kindlal kuupäeval (näiteks iga kuu 30. päeval) tuleb läbi viia kõikide noorloomade kaalumine, et määrata noorloomade juurdekasv ja kontrollida nende arenemist. Samuti tuleb iga noorloom kaaluda kohe pärast sündimist ja suvelaagrisse viimisel ning sealt lauta toomisel. Kaalumisanndmete jaoks tuleb sisse seada vastav kausik, sest üksikutele paberilehekestele kantud andmed lähevad kergesti kaotsi.

Kaaluraamatu tabeli näidisvorm on esitatud tabelis 2, mis võimaldab saada täieliku ülevaate iga noorlooma kaalulisest arengust.

Tabelisse tuleb kanda kõik noorloomad, esmalt vanuse alanevas järjekorras ja täiendada pidevalt juurdesündivatega. Selle tabeli pidamine ei ole raske, sest seda täidetakse üks kord kuus ja aasta lõpul tehakse kokkuvõtted. Kaaluandmeist saame esiteks teha kõige kindlamaid järeldusi noorkarja arenemise kohta ja teiseks, juurdekasvu andmete järele saab arvestada ka kõige õiglasemalt noorkarjatalitajate töötasu. Seepärast tuleb igas kolhoosis rakendada noorloomade igakuine kaalumine.

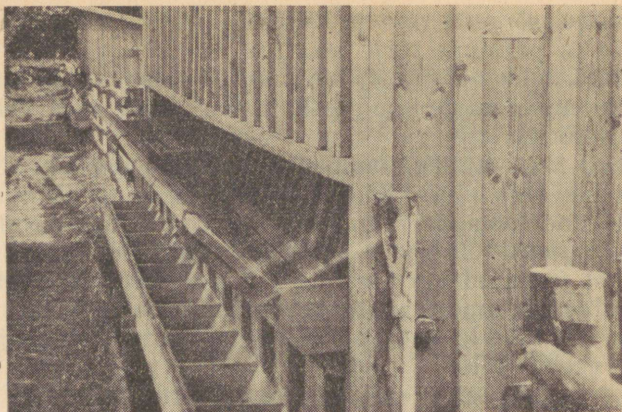
Teiste arvestuste kõrval tuleb pidada kolhoosis ka eeskirjade kohast zootehnilist algarvestust noorkarja kohta.

Kolhooside noorkarjatalitajate töökoormus, töönormid ja -hinded, neile normipäevade arvestamise ning töötasu maksmise kord on kehtestatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega 16. juulist 1948. a. nr. 668.

Selle määruse kohaselt kinnistatakse vasikatalitajale hooldamiseks 20—25 vasikat. Vasikatalitajale arvestatakse vasikate eluskaalu juurdekasvu iga 10 kg eest 0,8—1,3 normipäeva, vasikate mittekaalumisel — 0,9 kuni 1,3 normipäeva iga looma eest kuus.

Noorloomi ja karjamaal või nuumal olevaid loomi talitavale karjasele kinnistatakse 30—50 looma.

Noorloomade talitajale-karjasele arvestada loomade elus-

Joonis 7. Söödalava paigutus varjualuses.

kaalu juurdekasvu iga 10 kilogrammi eest 0,8—1,0 normipäeva, loomade mittekaalumisel aga — 0,5 kuni 0,7 normipäeva iga looma eest kuus; pealeselle tuleb iga paaritus-ealiselt ja kolhoosi juhatuse poolt määratud tähtajal paaritatud lehmullikalt saadud terve vasika eest arvestada 2—3 normipäeva.

Loomade mittekaalumisel arvestada iga kuu noorloomade ja karjas või nuumal olevate loomade vasikatalitajale ja karjatalitajale-karjasele iga üle keskmise toitumusega looma eest täiendavalt 0,5 normipäeva, iga alla keskmise toitumusega looma eest maha arvata 0,3 normipäeva. Normipäevade arvestamist ja mahaarvamist loomade toitumuse eest teostatakse iga kuu lõpul kolhoosi esimehe, revisjonikomisjoni esimehe ja zootehniku või veterinaartöötaja poolt koostatud ja alla kirjutatud akti alusel.

Karjatalitajale-karjasele, kes talitab ühtaegu erinevas vanuses loomade gruppe, arvestada normipäevi vastavate loomade grupi karjatalitaja-karjase jaoks ette nähtud hinnete ja normide järgi piimatoodangu, noorloomade kasvatamise, noorloomade ja karjas olevate loomade juurdekasvu ja toitumuse eest.

Need on põhitöötasu arvestamise alused ja määrad noor-

karjatalitajatele Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse 16. juulist 1948. a. nr. 668 järgi.

Võtame keskmiste olude kohaselt paar näidet noorkarjatalitajate normipäevade arvestamise kohta.

Noorkarjatalitajal on juulikuus laagriperioodil talitada ja hooldada 11 vasikat ja 20 vanemat noorlooma. Noorkarjatalitaja saavutas juulikuu jooksul keskmiselt iga vasika kohta 15 kg ja iga vanema noorlooma kohta 9 kg juurdekasvu. Vanemast rühmast poegis juulikuul 2 lehm-mullikat ja saadi 2 tervet elujõulist vasikat. Kuu lõpul oli 8 noorlooma toitumusega üle keskmise ja 5 noorlooma alla keskmist toitumust.

Kolhoosi üldkoosolek on kinnistanud iga 10 kg vasika eluskaalu juurdekasvu eest 1,1 normipäeva ja iga 10 kg vanema noorlooma eluskaalu juurdekasvu eest 0,9 normipäeva ning esmakordselt poeginud mullikalt terve vasika saamise eest 2,5 normipäeva.

Arvestus:

11 vasikat andsid à 15 kg juurdekasvu; kokku $11 \times 15 = 165$ kg juurdekasvu;

20 mullikat andsid à 9 kg juurdekasvu; kokku $20 \times 9 = 180$ kg juurdekasvu;

165 kg vasikate eluskaalu juurdekasvu annab $\frac{1,1 \times 165}{10} = 18,2$ normipäeva;

180 kg mullikate eluskaalu juurdekasvu annab $\frac{0,9 \times 180}{10} = 16,2$ normipäeva;

2 saadud tervet vasikat, à 2,5 normipäeva, annab $2 \times 2,5 = 5,0$ normipäeva.

Arvestus:

11 vasikat annab . . . . . $11 \times 1,1 = 12,1$ normipäeva

20 mullikat annab . . . . . $20 \times 0,6 = 12,0$ „

2 saadud terve vasika eest . . . $2 \times 2,5 = 5,0$ „

8 heas toitumuses looma eest $8 \times 0,5 = 4,0$ „

5 alatoitumuses looma eest $5 \times -0,3 = -1,5$ „

Kokku saab noorkarjatalitaja juulikuus $18,2 + 16,2 + 5,0 = 39,4$ normipäeva.

Noorloomade mittekaalumisel, kui kolhoosi üldkoosoleku poolt on kinnistatud iga vasika pealt 1,1 ja iga vanema noorlooma pealt 0,6 normipäeva kuus, oleks sama näide normipäevade arvestamisest järgmine.

Kokku saab noorkarjatalitaja täpselt samades tingimustes,

Jrk. nr	Noorlooma nimi või nr. ja sugu		Sünni-	Ei-uskaal aasta algul (kg)		Jaan.	veebr.	Märts	Aprill	Mai	Juuni
	aeg	kaal (kg)		Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)

kuid noorloomade mittekaalumisel juulikuus $12,1 + 12,0 + 5,0 + 4,0 - 1,5 = 31,6$ normipäeva.

Antud näite puhul kaotab noorkarjatalitaja kuu kohta $39,4 - 31,6 = 7,8$ normipäeva, kui ei teostata noorkarja kaalumist ja normipäevi ei arvestata juurdekasvude alusel.

Toodud näitest peaks selguma, missugune tähtsus on noorloomade kaalumisel õiglase töötasu arvestamisel noorkarjatalitajale.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse „Eesti NSV kolhooside produktiivse ühisloomakasvatuse arendamise kolme aasta plaani (1949—1951) täitmise abinõudest“ punktide 88 ja 89 kohaselt nähakse ette põhitöötasule lisaks maksta kolhoosnikutele veel täiendavat töötasu ülesannete täitmise ja ületamise eest noorloomade kasvatamise, täiskasvanud noorloomade alalhoidmise ja loomakasvatuse tootlikkuse tõstmise alal juba alates 1949. aastast.

6. Noorkarja taliruumide korrastamine laagriperioodi ajal

Kohe pärast noorkarja paigutamist suvilaagresse tuleb noorkarja taliruumidest sõnnik välja vedada, sisustus (sõimed, sulud jne.) lahti võtta ja välja viia.

Tabeli näidisvorm

Juuli		August		Sept.		Okt.		Nov.		Dets.		Kokku aastas		Märk- meid
Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Eluskaal (kg)	Juurdekasv (kg)	Juurdekasv (kg)	Söötmisspäevi	

Laudad ja samuti sisustus tuleb pärast hoolikat pesemist ja desinfitseerimist lubjata värskest kustutatud lubjaga.

Suveks tuleb laudal aknad eest ära võtta ja ukсед avada, et laudad põhjalikult tuulduksid. Eriti hoolikalt ja suure põhjalikkusega tuleb desinfitseerida vasikalaudad, kus esines nakkushaigusi. Samuti tuleb teostada suve jooksul juba aegsasti vajalikud remondid, ümberehitused ja sisustuse parandamised vasikalaudas.

Sügisel, enne vasikate lautadesse ületoomist, tuleks laut veel kord üle lubjata ja alles siis sisustus uuesti sisse paigutada ning lubjapiimaga teistkordselt valgendada.

Alles pärast nende tööde teostamist võib noorkarja suvilaagritest tuua talvitumiseks valgetesse puhtatesse taliruumidesse.

7. Kokkuvõte

a) Noorkarja suvine laagriviisiline kasvatamine on mitšuuriinliku aretusõpetuse noorloomade suunava tervisliku üleskasvatamise meetod.

b) Noorkarja suvine laagriviisiline kasvatamine on suunatud terve ja toodanguvõimsa lüpsikarja saavutamiseks.

c) Laialdaselt soovitada meie sotsialistlikes majandeis noorkarja laagriviisilist kasvatamist, tõmmates selleks kaasa kõik sovhoosid, kolhoosid, õppe-, katse- ja abimajandid ning juurutada see kui lahutamatu lüli kogu loomakasvatuse protsessis.

d) Rakendada noorloomakasvatuses põhimõtte, et kõik noorloomad peetakse kogu suve jooksul väljaspool taliruume, viies nad suvilaagritesse kevadel võimalikult vara ja tuues sügisel võimalikult hiljem, olenevalt ilmastikutingimustest, tagasi lauta.

e) Luua noorkarja suvilaagrite juurde eeskujulikud kõrgeväärtuslikud kultuur-karjakoplid.

f) Organiseerida noorkarja häireteta rikkalik ja õigevii-siline söötmine suvise laagriperioodi jooksul piima, lõssi, jõu- ja haljassööda osas, kooskõlas söötmisskeemi-dega vastavalt plaanilisele juurdekasvule.

g) Asuda juba käesoleval aastal noorkarja suvilaagrite väljaehitamisele, kuhu noorkari järgneval varakevadel paigutada.

h) Noorkarja suvisel laagriviisilisel kasvatamisel sisse seada täpsed ja õigesti koostatud töö-päevakorrad, millest rangelt kinni pidada.

i) Organiseerida noorkarjatalitajate õiget põhitöötasu ning täidetud ja ületatud plaaniliste ülesannete eest täien-davat töötasu arvestamist ja maksmist.

SISUKORD

Sissejuhatuseks	3
1. Noorkarja laagriiviisilise kasvatamise tähtsus	4
2. Laagriplatside asutamine ja sisustamine	11
a) Asukoha valik	11
b) Laagriplatsi väljaehitamine ja sisustamine	12
3. Laagriplatside kasutamine ja hooldamine	16
4. Koplite kasutamine ja noorkarja söötmine ning hooldamine laagriperioodil	19
5. Töö organiseerimine noorkarja laagriiviisilisel kasvatamisel .	23
6. Noorkarja taliruumide korrastamine laagriperioodi ajal . .	28
7. Kokkuvõte	29

Kunstiline toimetaja R. Tungla.

Vastutav toimetaja E. Laanela.

Tehniline toimetaja E. Plaks.

P. Kaup. Лагерное выращивание молодняка крупного рогатого скота.
На эстонском языке.

Ladumisele antud 24. VIII 1949. Trükkimisele antud 12. IX 1949. Paber 56:79
cm 1/16. Trükiarv 3000. Trükitähti trükipoognas 33 696. Trükipoognaid 2. Arvu-
tuspoognaid 1,49. MB-05630. Tellimise nr. 4214.
Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk tn. 2.

tu.

50 kop.

A-17909

8

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00496466 6